

- SZENDREY ZSIGMOND 1922. Magyar népmonda-típusok és tipikus motívumok. *Ethnographia* 33: 45–64.
- ÚMTsz. = *Új magyar tájszótár* 1–5. Főszerk. B. LŐRINCZY ÉVA. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1979–2011.
- VELCSOV MÁRTONNÉ 1978. Heltai Gáspár német anyanyelvének nyomai magyar nyelvű műveiben. *Néprajz és nyelvtudomány* 22–23: 47–70.
- VERSÉNYI GYÖRGY 1884. Népregék. A nagy-harsányi hegy. *Magyar Nyelvőr* 13: 88–89.
- ZOLTÁN ANDRÁS 2020. A magyar keresztény terminológia bizánci rítusú szláv elemei. *Magyar Nyelv* 116: 275–285. <https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2020.3.275>.

NÉMETH DÁNIEL

Debreceni Egyetem

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

## ÉLŐNYELV

### A másodnyelvi kölcsönszavak fonetikai adaptációja a kárpátaljai magyar és ukrán nyelvváltozatokban

#### 2. rész\*

**3. Az orosz és ukrán kölcsönszavak adaptációja.** Az orosz és ukrán lexikai elemek felgyűjtése többszintű folyamat keretében folyt, az élőnyelvi hanganyagok vizsgálata mellett kiterjedt a nyomtatott és elektronikus sajtótermékek, a szépirodalmi művek, az internet nyelvhasználatára, illetve a több szinten megvalósuló résztvevő megfigyelésre is.

**3.1. Magánhangzók.** Az ungi magyar nyelvjárás ukrán kölcsönszavainak fonetikai változásait vizsgálva KÓTYUK ISTVÁN a magánhangzók tekintetében megjegyzi, hogy az ukrán kölcsönszavakban mindegyik hosszú magyar magánhangzó előfordulhat, sőt akár diftongizálódhat is. Így tehát az ukrán *a, o, y, e, u, i* hangoknak a magyarban *a (~ ā); o (~ ó) ~ a ~ ó<sup>u</sup>; u (~ ú); e (~ ē); i (~ í); i (~ i)* megfelelőik vannak. A mássalhangzóknál csupán a lágy ukrán *o', m', n'*-nek van magyar *gy, ty, ny* magyar megfelelője, így a többi lágy ukrán mássalhangzót annak kemény magyar párja helyettesíti (KÓTYUK 2007: 99–111). Ezt BORBÉLY EDIT az általa vizsgált betű- és mozaikszavak hangtani jelenségei kapcsán a következő csoportokra bontott hangtani jelenségekkel egészíti ki: a szóvégi orosz és ukrán *o* a magyar kiejtésben megnyúlik (*rajonó* 'járási oktatási hivatal', *szilpó* 'szövetkezeti bolt; vegyeskereskedés'), míg a szóvégi orosz és ukrán *a* megrövidül (*bezpeka, ráda*); az orosz és ukrán *x* hangnak a magyar *ch* fonéma két egymást kizáró variánsa felel meg, melyek visszaadása a hangkörnyezettől függően kétféleképpen történik: mély magánhangzók után *χ*, magasak után *χ'* (*derzssztrax, teχ'oszmotr*); a szavakban jelentkező mássalhangzó-torlódás kiesés, hasonulás, zöngésedés, affrikálódás és palatalizáció segítségével oldódik fel (BORBÉLY 2000: 114–115).

\* Az előző részt lásd MNy. 2024: 203–209.

A fent leírtak a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban általunk adatolt kölcsönszavak esetében is helytállóak. A továbbiakban néhány példával alátámasztva mutatjuk be az egyes kölcsönszavaknak a magyar nyelvi asszimiláció során végbemenő hangtani módosulásait. Elsőként nézzük a magánhangzók megfeleléseit.

Az orosz és ukrán alsó nyelvválású illabiális *a* hang helyén az adatolt kölcsönszavakban az a legalsó nyelvválású illabiális *á* és az alsó nyelvválású labiális *a* is előfordulhat. Pl. чай < csáj 'tea'; чайник < csájnik 'teáskanna'; кочегар < kocsegár 'fűtő (személy)', valamint калим < kalim 'feketén szerzett jövedelem'; каністра < kanisztra 'tartály', illetve egy szón belül akár mindkét hang is: капельница < kápel'nica 'infúzió'; рада < ráda 'tanács (szervezet)'. Néhány kivételes esetben akár a középső nyelvválású labiális *o* hang is állhat a helyén, pl. расщочка 'részfelfizetés' < a kevésbé használatos ukrán розщочка 'ua.' alapján розщочска alakban honosodott meg; бордачок < bordacsok 'kesztyűtartó (gépkocsiban)'.

A középső nyelvválású labiális *o* helyén a kölcsönszavakban általában a magyar nyelvi párja áll, pl. борщ < borscs 'ukrán céklaleves'; чиновник < csinovnyik 'hivatalnok, tisztségviselő'; додаток < dodátok 'melléklet'; de előfordul a hosszú párja, az *ó* is, pl. стол < sztólba 'oszlop'; vagy akár ezek kombinációja is: економія < ekonómia 'gazdaságtan; megtakarítás'. Arra is találhatunk példát, hogy az alsó nyelvválású labiális *a* áll a helyén, pl. бокал < bakál 'söröspohár'; хомут < hamut '(cső) bilincs, pánt'. E jelenségre magyarázatként az orosz nyelv *á*-zó jellege szolgálhat, vagyis az, hogy a hangsúlytalan helyzetben az orosz nyelvben az *o* vagy *a*, vagy ahhoz hasonló hangként realizálódik. Vagyis e kettősség már az átdó nyelvekben is megvan.

A felső nyelvválású labiális *y* [u] helyén a legtöbb esetben ugyancsak a magyar nyelvi párja áll. Pl. бамбула < bambula 'tökfílkó'; бутылка < butilka 'palack; üveg'; депутат < deputát 'képviselő'. Előfordul a magyar nyelvi hang hosszú párja is, pl. квадратюра < kvadratura '1. négyzet; 2. lakás területe'; прокуратюра < prokuratura 'ügyészség'; регистрація < regisztratura 'iktató'. E jelenség a magyar diktatura, karikatura, korrektura típusú szavak analógiájára alakulhatott ki. Az *y* [u] helyén állhat *o* is. Pl. чугун < csuhon 'öntöttvas'.

A középső nyelvválású illabiális *e* helyén a legtöbb esetben az alsó nyelvválású illabiális magyar *e* áll, pl. безпека < bezpeka 'állambiztonsági szervek'; черчение < csercsenyie 'ábrázoló geometria, műszaki rajz'; непева < perevál '1. (hegy) szoros; 2. hágó'. Ritkábban előfordulhat a magyar nyelvi hang hosszú párja is, pl. цуктема < szisztéma 'csepegtető rendszer; infúzió'; кыне < kupé '2 vagy 4 személy részére biztosított vonatfülke'. Itt befolyásoló szereppel bírhatnak a magyar köznyelvben azonos alakban használatos szavak is. Illetve, ha az orosz és az ukrán szóban az *e* magánhangzó a *j* előtt áll, akkor a magyar nyelvi formában ugyancsak *é* hangot találhatunk a helyén, pl. зреїдеп < gréder 'földgyalu'; волейбол < voléjbáлоzni 'röplabdázni'.

A közép-felső és felső nyelvválású illabiális *u* és *i* hangok helyén egyaránt a felső nyelvválású illabiális magyar *i* hangot találjuk. Megjegyzendő, hogy sok esetben az ukrán és orosz nyelvi alak alaptól eltérést mutat e két hang tekintetében, pl. ukr. автобіографія 'önéletrajz', illetve or. автобіография 'ua.'. A kölcsönszavakban a magyar nyelvi hosszú *i* is előfordulhat, pl. антифриз < antifríz 'fagyálló (folyadék)'; архів < archív 'levéltár'; кассир < kasszir 'pénztáros'. Az *u* hang helyén előfordulhat még *é* is, pl. фуражир

< *furazsér* 'takarmánykezelő'; *Сибу́рь* < *Szibér* 'Szibéria'. Utóbbi esetében ugyancsak számolni kell a magyar nyelvi *Szibéria* alak analógiás hatásával.

**3.2. Mássalhangzók.** A mássalhangzók esetében a kemény szláv mássalhangzóknak a kölcsönszavakban a magyar nyelvi megfelelőjét találjuk. Pl. *акт* < *akt* '1. jegyzőkönyv; 2. okirat'; *анкета* < *anketa* '1. kérdőív; 2. úrlap'; *интернат* < *internát* 'bentlakásos iskola' stb. Vannak azonban olyan esetek is, amikor a felpattanó zárhang párok zöngés és zöngétlen tagja egyaránt előfordul az adatolt kölcsönszóban: *очередь* < *ocsered* és *ocseret*. Ugyanezt figyelhetjük meg a labiodentális *v* és *f* hangok esetében is, ugyanis vannak olyan orosz kölcsönszavak, melyekben a *ø* helyén mindkét hang előfordulhat, pl. *совхоз* < *szovhoz* és *szofhoz*.

Az orosz és az ukrán *ð*, *l'*, *h'*, *m'* lágy mássalhangzók helyén a magyar nyelvi kölcsönszókban is a lágy megfelelőik állnak, pl. *командировка* < *komangyirovka* 'kiküldetés'; *знимок* < *znyimok* '(röntgen) felvétel; fénykép'; *доверенность* < *doverenoszty* 'meghatalmazás'. Az olyan szavak esetében, mint *культурпросвет* < *kul'tproszvet* 'kulturális művelődési szakiskola'; *титульна* < *titul'na* 'borító, címlap' a palatalizált *l'* jelenléte feltételezhetően fonémakölcsönzésre utalhat, hiszen az egykori *ly* a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban is egybeesett a *j*-vel, ugyanakkor ennek igazolása további vizsgálatokat igényelne.

Az ukrán és orosz *z* a kölcsönszavakban *g* és *h* hangként is realizálódhat, pl. *договор* < *dohovor* '1. szerződés; 2. egyezmény'; *галушка* < *haluska* 'galuska', illetve *група* < *gruppa* '1. csoport; 2. (iskolai) napközis csoport'; *губернатор* < *gubernátor* 'kormányzó; helytartó'. Az orosz és az ukrán *x* helyén a kölcsönszavakban vagy a *h*, vagy a *ch* fonéma variánsait találjuk, pl. *буханка* < *buhánka* 'fekete (formában sült) kenyér'; *шахта* < *saxta* '1. bánya, 2. akna, kút', illetve *архив* < *arhív* 'levéltár'; *мехнацном* < *texpaszport* 'műszaki igazolvány'. Ugyancsak *h* hang jelenik meg azokban a kölcsönszavakban, melyekben *xz* betűkapcsolatot találunk, pl. *бухгалтер* < *buhálter* 'könyvelő'.

Azokban az esetekben, amikor az átadó nyelvi alakban *ля* hangkapcsolat van, a magyar nyelvi változatban *lj* jelenik meg: pl. *солярка* < *szoljárka* '1. gázolaj; 2. üzemanyag'; *заправляти* < *záprávljálva* 'fel van töltve (energiával vagy üzemanyaggal)'. A latin eredetű *-ция/-ція* képző a magyarban meghonosodott kölcsönszavakban *-ció* formában realizálódik, pl. *аттестация* < *attesztáció* 'minősítés; érettségi bizonyítvány; a független érettségi letételét igazoló hivatalos dokumentum'; *каналізація* < *kanalizáció* 'csatornázás; szennyvízhálózat', ami a latin nyelvből származó magyar nyelvi alakok mintájára alakulhatott ki, pl. *evangelizáció*, *ambíció*, *opció* stb. (a standard magyarban is a szokásos visszalatinosítás során).

**3.3. Az orosz és az ukrán kölcsönszavak alakváltozatai.** Amint azt a fent bemutatott hangtani sajátosságok is mutatják, egy-egy szláv hang vagy hangkapcsolat többféleképpen is megjelenhet a magyar nyelvbe bekerült kölcsönszavakban, s ezért vannak olyan jövevényszavaink, melyek több alakban is elterjedtek. Az alakváltozatok létrejöttének mikéntje alapján több csoportot is el tudunk különíteni.

1. Az eltérő hangalakú orosz és ukrán szó is meghonosodott:

a) hosszú-rövid mássalhangzók eltérése: *gripp* ~ *grip* (ukr. *зпун*; or. *зпунн*) 'influenza'. Ehhez kapcsolódóan meg kell jegyezni azt is, hogy az orosz nyelvi elemet az anyanyelvi beszélők ugyancsak rövid mássalhangzóval ejtik, vagyis kiejtésben nem tér el az ukrán nyelvi megfelelőjétől. A hosszú mássalhangzó ejtése magyar nyelvi

sajátosság, amelyre a közmagyar nyelvben a *stop* szó hosszú *p*-vel való ejtése is igazolásként szolgálhat.

b) *e < i* hangok eltérése: *perejezd ~ perejizd* (ukr. *пеpeїзд*, or. *пepeезд*) 'vasúti ájtjáró'; *szvetafor ~ szvitafor*, ill. *szvetlafor ~ szvitlofor* (ukr. *світлофор*; or. *светлофор*) 'jelző- v. közlekedési lámpa'; *beszedka ~ beszidka* (ukr. *бесідка*; or. *беседка*) '1. lugas; kerti pavilon; 2. filagória'; *szetka ~ szitka* (ukr. *сідка*; or. *сетка*) '1. háló; 2. hálóból készült tasak'.

c) egyéb eltérések: *bástya ~ básnya* (ukr. *башта*; or. *башня*) '(víz)torony', a *bástya* alakváltozat esetében a magyar nyelvi *bástya* alapján ugyancsak analógiás hatást lehet feltételezni; *rozkladuska ~ raszkladuska* (ukr. *розкладушка*, or. *раскладушка*) 'összerakható ágyl'.

2. Egyes és többes számú alakok párhuzamos meghonosodása: *usánka ~ usánki* (or. *ушанка*) 'füles téli sapka'; *tumbocska ~ tumbocski* (ukr., or. *тумбочка*) 'éjjeliszekrény'; *szosziszka ~ szosziszki* (ukr., or. *сосиска*) 'virslil'; *bánka ~ bánki* (ukr., or. *банка*) '(befőttes) üveg'; *szkrepka ~ szkrepki* (or. *скрепка*) 'gemkapocs'; *kurtka ~ kurtki* (ukr., or. *куртка*) 'dzseki; rövid férfi felsőkabát'; *bulocska ~ bulocski* (ukr., or. *булочка*) 'zsemle'.

3. Hangzóelhagyás:

a) szóeleji: *szpecovka ~ pecovka* (or. *спецовка*) 'munkaruha'; *zberkassza ~ berkassza* (or. *зберегательная каса → сберкаска*) 'takarékpénztár'.

b) szóbelseji: *marsrutka ~ marsutka* (ukr., or. *маршрутка*) 'iránytaxi'; *povesztká ~ povesztká* (or. *повестка*) 'katonai behívó'.

4. Hangzóbetoldás: a magyar nyelvben meghonosodott idegen nyelvi elemek hangtani sajátosságai kapcsán a leggyakrabban hangoztatott nézet az, hogy az átvett szavakban a mássalhangzó-torlódások feloldódnak, egyszerűsödnék. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokban meghonosodott orosz és ukrán nyelvi elemek között azonban találunk olyanokat is, amelyekben a magyar nyelvi beszélők mássalhangzó-torlódásokat hoznak létre:

a) szó belseji: *zakuszka ~ zakusztka* (ukr., or. *закуска*) 'harapnivaló, előétel'; *sifer ~ slifer* (ukr., or. *шифер*) 'pala';

b) szóvégi: *pricep ~ pricept* (or. *прицеп*) 'pótkocsi'.

5. Nyúlás:

a) szó belseji: *pelmenyi ~ pelmennyi* (ukr. *пельмені*, or. *пельмени*) 'húsos derelye; hússal töltött barátfüle'.

b) szóvégi: *spric ~ spricc* (ukr., or. *шпирі*) 'fecskendő'; *buket ~ bukett* (ukr., or. *букет*) '1. virágcsokor; 2. bokréta', itt ugyancsak érvényesek a *stop* szó kapcsán fentebb leírtak.

6. Egyéb módon létrejött alakváltozatok: Az orosz és ukrán *баклажан* és a magyar *padlizsán* szó vegyüléséből keletkezett a *baklizsán* szó.

**3.4. Alaktani asszimiláció.** A hangtani asszimiláció mellett a kölcsönszavak elterjedésének előfeltétele az is, hogy azok alaktanilag beépüljenek az átvéző nyelv (esetünkben a magyar) nyelvtani rendszerébe. KÓTYUK ISTVÁN az általa vizsgált ukrainizmusok kapcsán megjegyzi, hogy az átvétel során egyes lexikai elemeknek megváltozott a szófaja. Így például egyes ukrán főnevek a magyarban vagy melléknévként, vagy pedig kettős szófajú

szóként honosodtak meg. (KÓTYUK 2007: 120–134). Erre az általunk adatolt kölcsönszók között összesen 14 példát találhatunk. Pl. *блатной* < *blátnoj* 'göggös, kötekedő természetű ember'; *зепої* > *geroj* 'pejoratív értelemben nagyképű személy'; *православний* > *právoszláv* '1. ortodox; 2. ortodox vallású ember' (GAZDAG 2021: 154). Az igék elvesztve az ukrán igeképzés alapjául szolgáló morfológiai alakjukat *-l* képzős formában honosodtak meg az átvevő nyelvben: *lapatyál* < *лонотаму* 'fecseg'; *brizgál* < *бризгаму* 'fröcsköl'; *drimál* < *дригаму* 'szunyókál'. Felhívja a figyelmet arra is, hogy a legtöbb kölcsönszó aktív résztvevője új szavak képzésének és az összetett szavaknak is. Pl. *drimál* < ukr. *дригаму* 'szunyókál': *drimálás*, *drimálós*; *brizgál* < ukr. *бризгаму* 'fröcsköl': *be-*, *le-*, *össze-*, *széjjelbrizgál*, *brizga*, *brizgálás* (KÓTYUK 2007: 120–134). Hasonlóképp vélekedik CSERNICKSKÓ ISTVÁN is. Szerinte a kárpátaljai magyar nyelvjárások orosz és ukrán kölcsönszavainak a használata a magyar nyelv törvényszerűségeinek megfelelően történik. Az átvett szavak mindegyike toldalékolható és mondatba foglalható. A névszók általában változatlan alakban épülnek be a magyar nyelvjárásokba, míg az igék már az átvételkor magyar igeképzőt és személyragot kapnak, s ez az alak válik majd a későbbi toldalékolás alapjává: *ремонтуюм* > *remontol* → *megremontol* 'megjavít'; *мешаєм* > *misál* → *bemisál* 'megzavar' (CSERNICKSKÓ 1995: 141–143).

**Kulcsszók:** magyar kölcsönszavak a kárpátaljai és más ukrán irodalmi művekben, orosz és ukrán kölcsönszavak a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban, hangtani változások.

### Hivatkozott irodalom

- BALECZKY, EMIL 1958. = БАЛЕЦКИЙ, Э., Венгерские заимствования в лемковском говоре села Комлошка в Венгрии. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 4: 23–46.
- BÁRÁNY ERZSÉBET 2009. *Magyar–ukrán nyelvi kölcsönhatás: hungarizmusok a magyar–ukrán (ruszin) nyelvhatáron (Irodalmi művek alapján)*. Doktori (PhD) értekezés. Budapest.
- BEVZENKO, STEPAN 1980. = БЕВЗЕНКО С. П., *Українська діалектологія*. Вища школа, Київ.
- BORBÉLY EDIT 2000. Adalék a lexikai kölcsönzés kutatásához. In: FÁBIÁN MIROSLAVA – HORVÁTH KATALIN szerk., *Jubileumi kötet Lizanec Péter professzor 70. születésnapjára*. Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszék, Hungarológiai Központ, Ungvár. 113–119.
- CSERNICKSKÓ ISTVÁN 1995. A kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség (1945–1993). In: KASSAI ILONA szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest. 129–145.
- CSOPEY LÁSZLÓ 1881. Magyar szók a rutén nyelvben. *Nyelvtudományi Közlemények* 16: 270–294.
- DEZSŐ, LÁSZLÓ 1961. = ДЖЕ, ЛАСЛО, К вопросу о венгерских заимствованиях в закарпатских памятниках XVI–XVIII вв. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 7: 139–176.
- DEZSŐ LÁSZLÓ 1989. *A XVI–XVIII. századi kárpátukrán nyelvm emlékek magyar jövevényszavai*. Nyelvtudományi Értekezések 128. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- GAZDAG VILMOS 2021. *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Termini Egyesület, Törökbálint.
- HODINKA ANTAL 1991. *Ruszin–magyar ígetár*. Kiadásra előkészítette, szerkesztette UDVARI ISTVÁN. Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza.
- HRINCENKO, BORIS 1958. = *Словарь української мови*. Зібрала редакція журналу «Київська старина». Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко. У 4 томах. Київ 1907–1909. Перевидання фотомеханічним способом. Вид-во АН УРСР, Київ.

- KÁLMÁN BÉLA 1977. *Nyelvjárásaink*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- KÓTYUK, ISTVÁN 2007. = КОВТЮК, И., *Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре*. Под редакцией и с предисловием А. ЗОЛТАНА. Ньиредьхазский университет Кафедра украинской и русинской филологии, Ниредьхаза.
- LIZANEC, PETRO 1976. = ЛИЗАНЕЦ, П. Н., *Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпаття. Венгерско-украинские межъязыковые связи*. Изд-во Акад. наук Венгрии, Будапешт.
- LIZANEC, PETRO 1977. = ЛИЗАНЕЦ, П. М., *Фонетичне засвоєння та морфологічне оформлення мадяризмів в українській мові*. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 23: 29–68.
- LIZANEC PÉTER főszerk. 2012. *A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára*. A–K. Kárpáti Kiadó, Ungvár.
- MOKÁNY, SÁNDOR 1971. = МОКАНЬ, А. А., К этимологии закарпатско-украинского (мараморошского) *хутар*. *Советское финно-угроведение* 7: 45–46.
- МУХОЛИНЕЦ, ОЛ'НА 2000. = МИГОЛИНЕЦЬ, О. І., Українсько-угорські зв'язки на матеріалі ботанічної лексики закарпатських говірок. In: FÁBIÁN MIROSLAVA – HORVÁTH KATALIN szerk., *Jubileumi kötet Lizanec Péter professzor 70. születésnapjára*. Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszék Hungarológiai Központ, Ungvár. 351–358.
- OROS, VASYL' 1963. = ОРОС, В. І., До питання українсько-угорських мовних взаємозв'язків. In: РОТ, А. М. отв. ред., *Тезисы докладов и сообщения к Всесоюзной конференции по вопросам финноугорского языкознания* (сентябрь–октябрь 1963 г.). Институт языкознания (Академия наук СССР), Ужгород. 52–54.
- PAN'KEVYČ, IVAN 1938. = ПАНЬКЕВИЧ, ІВАН, *Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей (З приложенням 5 діалектологічних мап)*. Част. І. Звучня і морфологія. Politika, Praha.
- RUR. 2001. = *Русинсько-українсько-російський словник*. Ред. АЛМАШІЙ, М. – ПОП, Д. – ДИМИТРИЙ, О. (Сидор). Видавництво В. Падяка, Ужгород.
- SAVADOŠ, IVAN 1982 = САБАДОШ, І. В., Типологія назв Rosa Canina L. в говорах української та інших слов'янських мов. In: ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКИЙ, Й. О. відп. ред., *Дослідження лексики і фразеології говорів Українських Карпат*. Радянське Закарпаття, Ужгород. 54–70.
- SAVADOŠ, IVAN 2008. = САБАДОШ, ІВАН, *Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району*. Ліра, Ужгород.
- SULÁN, BÉLA 1961a. Дало ли венгерское -ó славянское -ov? *Slavica Debrecen. Annales Instituti Philologiae Slavicae Universitatis Debreceniensis de Ludovico Kossuth nominatae* 1: 43–54.
- SULÁN BÉLA 1961b. A szókölszönzés kérdéséhez. *Magyar Nyelv* 57: 149–154.
- TESZ. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* 1–4. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1984.
- UDVARI, ISTVÁN 2001. = УДВАРИ, И., Данные к истории венгеро-славянских межъязыковых контактов. Русинский язык как источник истории венгерского языка (Материалы к истории звуков типа *é* в венгерском языке средневенгерского периода). *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 46: 143–148. <http://doi.org/10.1556/sslav.46.2001.1-2.9>
- ZOLTÁN ANDRÁS – BÁRÁNYNÉ KOMÁRI ERZSÉBET 2009. Az ukrán helyesírás. In: BALÁZS GÉZA – DEDE ÉVA szerk., *Az európai helyesírások múltja, jelene és jövője*. Inter Kht. – PRAE.HU, Budapest. 253–263.

## Phonetic adaptation of second-language loanwords in Transcarpathian Hungarian and Ukrainian

The study of phonetic changes in loanwords is an important segment of contact linguistics. The study of phonetic issues is of particular importance in cases where we wish to discuss relationships between unrelated languages and loanwords that have become established as a result of these relationships. Such a relationship is also the case for Ukrainian/Russian, which belongs to the Slavic language family, and Hungarian, which belongs to the Finno-Ugric language family. The differences in the phonetic systems of Ukrainian, Russian and Hungarian provide an excellent opportunity for loanwords to undergo characteristic phonetic modifications during their being borrowed, whether in the form of Hungarianisms established in Ukrainian or Russian or in that of Ukrainian and Russian lexical elements transferred into Hungarian. In the present study, we try to summarise the main features of the phonetic changes in Hungarian loanwords in Transcarpathian and other Ukrainian literary works in Western Ukraine, and in Russian and Ukrainian loanwords in Transcarpathian Hungarian dialects.

**Keywords:** Hungarian loanwords in Transcarpathian and other Ukrainian literary works, Russian and Ukrainian loanwords in Transcarpathian Hungarian dialects, phonetic changes.

BÁRÁNY ERZSÉBET

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola  
Nyíregyházi Egyetem

GAZDAG VILMOS

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

## TUDOMÁNYTÖRTÉNET

### Emlékezés Szily Kálmánra

1838-ban született, 1924-ben hunyt el. Fizikus, nyelvész, műegyetemi tanár, tudományszervező, az MTA-nak majdnem 20 éven át főtitkára, közel hatvan éven át tagja volt. Természetes, hogy az Akadémia ünnepélyesen, temetői koszorúzással egybekötött emlékezéssel idézte meg szellemét. Nyelvtudomány-történeti szempontból Szily tudományszervező munkássága kiemelkedő volt. Ez ad nekünk, nyelvészeknek okot arra, hogy megemlékezzünk róla. Tudniillik a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak és folyóiratának, a Magyar Nyelvnek a létrejöttében nélkülözhetetlenül fontos szerepet játszott. Nem lankadó lendülettel segítette mindkettőnek a létrehozását, illetőleg megindítását, majd működését.

SZATHMÁRI ISTVÁN kitűnő társaságtörténeti monográfiájában (A Magyar Nyelvtudományi Társaság története (1904–2005). Magyar Nyelvtudományi Társaság – Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2015) joggal írta, hogy a Társaság kései megalakulásának fő oka az volt, hogy „csak 1904-ben támadt olyan igazi szervező és mindenre figyelő, ha-